

מכים על החזה (של האחר)

המערכת הרפואית והתקשורת נוטות להאשים זו את זו בפרסום ידיעות מוטות, שטחיות וסנסציוניות ■ לעתים, מבצבצת גם ביקורת עצמית

רת רבים עד שמתר בה השימוש בתארים "ראשון", "ייחודי" או "פרוץ דרך". עם זאת, הוא מודה: "לא כל מה שמתפרסם הוא שירות לציבור – יש גם הפגנת יכולת", אך לדבריו, "כל זמן שהמידע הוא נכון ואמין, אין לי שום בעיה עם זה".

פרופ' אבינעם רכס, יו"ר הלשכה לאתיקה של הר"י, אינו חוסך ביקורת מהתקשורת ולא מהמערכת הרפואית. במאמרו "רצים אחר הכותרת" הוא טוען: "מרבית העיתונאים בארץ המסקרים את תחום הרפואה הם חסרי ידע מקצועי והשכלה פרמלית הדרושים למילוי תפקידם... כך נוטות הידיעות העיתונאיות להפריז בטיב ובתוצאות החיוביות של טיפול חדשני שהן מפרסמות, וממעטות בביקורת ובהצגת הצדדים השליליים ותופעות הלוואי של אותו טיפול".

לדבריו, לרופאים יש יד בהכשלת התקשורת. "לרופא הבודד ולמוסד הרפואי עשוי לצמוח רווח גדול מכל חשיפה עיתונאית – פרסומת אישית, המביאה בעקבותיה חולים נוספים ועמם גם מוניטין מקצועיים, רווח אקדמי ורווח כספי לרופא או למוסד הרפואי". בביקורתו על התקשורת מוצא פרופ' רכס הד לדבריו דווקא אצל כתבת הבריאות הוורתיקה של ה"ג'ורנל פוסט", ג'ודי סיגל-איצקוביץ', האומרת כי לעומת המצב בארצות-הברית ובמדינות רבות אחרות, בארץ בוחרים כתבים לעסוק בתחום הבריאות ללא כל רקע בענייני בריאות ומדע. "במסיבות עיתונאים, רבים מהכתבים לא יודעים את ההבדל בין נגיף לחיידק", היא אומרת. ומה, אם כן, המענה למערכת יחסים סבוכה זו? כדי להתמודד עם שטף האינפורמציה המגיע לעיתונות מהדוברים ומחיצוניים, מצהירים הכתבים ומערכות העיתונאים, כי הם מתייעצים באופן שוטף עם מומחים מבינים. שים כמורי נבוכים למניעת פרסומים מביכים.

ד"ר שלמה בירקנפלד, יו"ר ארגון רופאי שירותי בריאות כללית, סבור גם הוא כי יש להפעיל מערכת סינון ובקרה. לדבריו, כדאי היה להעביר כתבות על חידושים ברפואה לגורם רפואי מקצועי מוסמך – כדוגמת המועצה המדעית של הר"י – כדי להבטיח פרסום כתבות אובייקטיביות. ♦

על תרופה חדשה בצורה זהירה מאוד, "כלי התקשורת יציגו זאת, פעמים רבות, בצורה אולטימטיבית: 'נמצאה התרופה ל...' 'פריצת דרך'! לכן, יש להתייחס לידיעות אלה בקמ"צוץ של ספקנות".

הפער בין ההתנהלות המדעית לזו התקשורתית מוצא את ביטויו גם בחילוקי הדעות לגבי מה ראוי לפרסום ומה לא. הממסד הרפואי היה מעוניין, כי התקשורת תפרסם ידיעות שיש בהן שירות מסוים לחולים. התקשורת, לעומת זאת, מתנהלת על פי הקוד המתנה פרסום ידיעה בעניין שהיא יוצרת. מהי אותה מהות חמקמקה היוצרת את העניין המיוחד? האם זה הנושא עצמו; האם היקף האוכלוסיה שאליה מתייחסת הידיעה; האם היותו של הנושא "מצטלם טוב"; ואולי זוהי היכולת להכתיר אותו בכותרות דרמטיות? שאלה זו נשאלת באופן תמידי על ידי דוברים ויחצנים, שתפקידם לדאוג לכך שהידיעה של הגורם שהם מייצגים תתפרסם בצורה הבולטת ביותר.

האם נופל חלק מהאחריות על המערכת הרפואית, הלהוטה לפרסם את מרכולתה ומציגה אותה באופן אטרקטיבי ודרמטי במיוחד? לדברי עפרה נחמד, כתבת הבריאות של קול ישראל, מאחורי המחקרים עומדים לעתים קרובות חברות תרופות, מכוני מחקר או אוניברסיטאות, המעסיקים דוברים ויחצנים; וכפועל יוצא מכך – מתפרסמים בתקשורת דברים לא משמעותיים. גם ליאורה בונה-אזולאי, עורכת המגזין לבריאות ולאייכות חיים "מנטה", אומרת כי "קיים מצב שבו הפרה רוצה להיניק יותר משהגל רוצה לינוק", ושואלת: "האם המידע שאנחנו מקבלים הוא מהימין?".

גם הקהילה הרפואית אינה נעדרת ביקורת עצמית. ד"ר בני דוידזון סבור, כי יז מגזימה ברדיפתה אחרי פרסום והאדרה עצמית: "אנחנו מנסים לפרסם כל קמפוז שיש בו סיכוי להוסיף מעט מוניטין, וזה יוצר קצת זילות", הוא מודה. "אחרי שקוראים עליך כל יום, המטרה מתחילה להתפספס".

פרופ' שלמה מורי-יוסף, מנכ"ל המרכזים הרפואיים של הדסה, אומר כי ידיעה שביטחולים מוציא לפרסום עוברת מסנני ביקור

סיקור התקשורת של תחום הבריאות והרפואה הולך וכובש לו קהל נאמן, ונהיה עתיר רייטינג. מחקרים וסקרים שונים שנעשו בעשור האחרון בארץ – חלקם על ידי העיתונאים – מעלים כי תחום הבריאות מועדף במיוחד על הציבור. ממצאי סקר שהזמינה לאחרונה הר"י, כדי לעמוד על ההרגלים וההעדפות של הציבור, מעלים כי התחום המעניין ביותר את האוכלוסיה בתקשורת הוא בריאות ורפואה; מעניין אף יותר מביטחון, מכלכלה ואפילו מספורט.

מגמה זו, המאפיינת במיוחד את העשור האחרון, ידועה היטב לעורכי העיתונאים – והובילה לכך שהנתח המוקדש לבריאות ולרפואה גדל באופן דרמטי בעיתונים בשנים האחרונות, וכן לפריחה חסרת התקדים של מוספים ומגזינים העוסקים בנושא.

חלקה של העיתונות בהעברת מידע ובהסברה רפואית הוא כה גדול, עד שקשה לדמיין את מערכת הבריאות וצרכניה ללא צינור המידע הזה. ואכן, הסקר שהזמינה הר"י, ומתפרסם להלן, מעלה שקרוב ל-90% מהציבור מתעדכנים במידע רפואי המתפרסם בתקשורת. שליש מהציבור מוגדרים כצרכנים כבדים של מידע רפואי, ומתעדכנים בקביעות בארבעה-חמישה כלי תקשורת בלבד.

נוכח נתונים אלה, מובנת האחריות העצומה הרובצת לפתחה של העיתונות לספק מידע אמין ומדויק לקהל היעד שלה.

ומה לגבי ספקי המידע – דוברים, יחצנים ורופאים – המזרימים חומר לעיתונאים? מהם גבולות אחריותם של אלה לפרסום הרואה אור בסופו של דבר?

איכות הסיקור העיתונאי בתחומי הבריאות והרפואה ומורכבות הקשר שבין המערכת הרפואית לתקשורת – אלה עומדות במרכז גיליון זה. הכתבה "שניים לטנגו" מתארת את הקשר הסבוך, הטעון והאינטנסיבי המתנהל בין שתי מערכות אלה.

הטענה המרכזית הנשמעת מצד הממסד הרפואי היא כי התקשורת נוטה לחפש כותרות רעשניות וסנסציוניות, ולפרסם מידע באופן שטחי ובלתי מדויק לעתים. ד"ר בני דוידזון, מנהל בית החולים אסף הרופא, אומר כי בניגוד לפרסומים מדעיים שייצגו מחקר